

ПРО ДЕЯКІ БАР'ЄРИ ДРУГОГО ПЛАНУ НА ШЛЯХУ ДО ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ

Енергоефективність є основним показником економічної моделі кожної країни. Економіка України завжди позиціонувалася як одна з найбільш енергоємних, поступаючись за цим показником у 2,5-3 рази більшості європейських країн. То ж як могло статися, що колись найбільш потужна республіка з розвинутою багатогалузевою промисловістю, щедрими природними ресурсами і потужним науково-технічним потенціалом поступово перетворилася в одну з найбідніших країн Європи? Відповідь на це питання традиційно пов'язують зі зміщеною у бік енергоємних сировинних галузей експортно-орієнтованою економікою, дефіцитом власних енергоресурсів та марнотратним їх споживанням. Але існує немало факторів другого плану, які також негативно впливають на проблему енергоефективності. Розглянемо деякі з них.

1. Завищена оцінка власних можливостей та декларативність перспективних планів, комплексних програм, стратегій розвитку та інших базових документів енергетичної політики країни. Як наслідок, велика кількість запланованих показників навіть за песимістичними сценаріями розвитку не досягається.

2. Незважаючи на національний масштаб проблеми підвищення енергоефективності має місце низький рівень зацікавленості і навіть байдужість широких верств населення до комплексу енергетичних проблем на фоні відсутності належної мотивації та недостатньої уваги з боку держави до проблем підвищення громадсько-освітнього рівня у сфері енергозбереження.

3. В Україні поняття енергоефективності часто ототожнюють з поняттями енергоощадності та енергозбереження, що інколи негативно впливає на розуміння проблеми. Спрощена формула енергоефективності в Законі про енергоефективність як «кількісне співвідношення між роботою, послугами, товарами або енергією на виході та витраченою енергією на вході» – суттєво дисонує з поширеним в розвинених країнах більш комплексним виміром, де енергоефективність розглядається в єдиній системі координат з екологічністю та конкурентоспроможністю.

4. Несистемна і непередбачувана тарифна політика уряду в області зеленої енергетики суттєво обмежує активність бізнесу у цій сфері. Якщо в США «зелений тариф» був впроваджений ще у 1978 році, то в Україні – лише у 2009 році. Складається враження, що держава в цьому напрямку керується принципом: активний розвиток зеленої енергетики «є розкішшю багатих країн». Як наслідок – в Україні значно знизилася інвестиційна привабливість зеленої енергетики.

5. При співпраці з промислово розвиненими країнами природно орієнтуватися на їх досвід і кращі практики в галузі енергоефективності. Але при цьому слід враховувати той факт, що нас розділяють декілька рівнів технологічних укладів. Якщо в Україні у структурі промислового виробництва переважає сировинна продукція третього та четвертого технологічних укладів (біля 95%), то в розвинених країнах – п'ятого і шостого (найвищого) технологічних укладів. Для цих країн сьогодні в пріоритеті не енергоємність, а наукоємність виробництва. Зрозуміло, що цей факт значно ускладнює участь вітчизняних підприємств у спільних проектах з реформування енергоємної промисловості України і вимагає зваженого підходу до кожного з них окремо.

6. Останнім часом стали проявлятися негативні тенденції в «публікаційній активності» щодо енергетичної проблематики, чому в значній мірі сприяють можливості штучного інтернету. Немало авторів, «відкриваючи для себе Америку», активно оприлюднюють відомі та малозначущі матеріали, вважаючи це основною формою своєї наукової діяльності. Чи не краще було б спрямувати цю енергію на практичну роботу в аналогах японських «гуртків якості» або у секторі стартапів, який на сьогодні виступає провідником науково-технічного прогресу й розвитку конкурентного середовища економіки розвинених країн? Відносно промисловості – згадаємо про прогресивну технологію неперервного розливу сталі, яка не знайшла розвитку в Україні, але швидко впровадження якої дозволило Японії вийти ще в 70-х роках на друге місце в світі за виправкою сталі в обсязі більше 110 млн тонн за рік при повній відсутності сировинної бази.

7. Рівень обсягу наукових і науково-технічних робіт у ВВП вкрай низький і постійно зменшується – до 0,62% у 2015 р. з подальшим падінням до 0,36% у 2020 р. Світовий рівень – 2,17%. Така динаміка обумовить безнадійне відставання розвитку України від провідних країн.